

עקרונות בהוראת הקריאה לתלמידים עם מוגבלות שכלית התפתחותית

מתוך: חוברת עקרונות בהוראת הקריאה לתלמידים עם מוגבלות שכלית התפתחותית
צוות מוגבלות שכלית

 אגף א חינוך מיוחד
משרד החינוך

הוראת הקריאה לתלמידים עם מוגבלות שכלית מעוררת שאלות רבות.....

1. באילו שיטות יש ללמד קריאה תלמידים עם מוגבלות שכלית?

2. עד איזה גיל יש "להתעקש" על הקניית קריאה לתלמידים עם מוגבלות שכלית?

3. מה ייחשב לקריאה באוכלוסייה זו?

4. באילו חלופות לקריאה קונבנציונאלית ניתן להשתמש?

5. מאיזה גיל יש להתחיל את הקריאה?

6. האם אפשר להתחיל קריאה כשאין שליטה בשפה?

7. מה הן המיומנויות הבסיסיות הנדרשות להקניית קריאה?

8. איך יודעים בוודאות שהתלמיד רכש ידע בתחום הקריאה ואפשר לעבור לשלב הבא?

9. מהם סדרי העדיפויות בבניית המערכת ביחס לקריאה, כשיש כל כך הרבה תחומים תפקודיים לעבוד בגיל הבוגר / באוכלוסיות המורכבות?

10. האם יש שיטה מותאמת להוראת רכישת הקריאה בגילאים בוגרים? הכוונה לגילאי חט"ב חט"ע

11. כיצד יש לעבוד עם תלמידים אלו במהלך שיעורים בתחומים רבי מלל תוך שמירה שימוש בחומרי הוראה תואמים גיל ותואמים תפקוד?

מבוא

- האגף לחינוך מיוחד פועל בהתאם לעיקרון השוויון ברוח החינוך ההומניסטי ומקדם את זכותו של כל תלמיד לרכוש ולפתח כלים, כישורים ומיומנויות אשר יסייעו לו להתנהל בעולם באיכות חיים מרבית:
- חוסר מסוגלות לקרוא ולכתוב מעכב את שילובם בקהילה של אנשים עם מגבלה קוגניטיבית.
- אדם שאינו מסוגל לקרוא ולכתוב, מתקשה לפענח סמלים אשר חיוניים לתפקודו היומיומי במגוון תחומים: התמצאות בסביבה, נגישות למידע, רמת המעורבות החברתית, ארגון הידע, תכנון סדר יום וכן הלאה.
- צורך בקבלת תמיכות חיצוניות וסיוע “בסיסי” בעת ביצוע משימות הדורשות יכולות אורייניות.
- פגיעה בדימוי העצמי ובתחושת המסוגלות של האדם.
- הימנעות מהתנסויות מאתגרות

מבוא

הוראת הקריאה לתלמידים עם מוגבלות שכלית התפתחותית, לעיתים מלווה באתגר גדול לצוותים ובשאלות מהותיות לגבי התהליך כולו.

מבוא

- המטרה ליצור לכידות ואחידות בתפיסות העוסקות בסוגיה ובדרכי העבודה לכל העוסקים בתחום.
- בתפיסות ובעמדות.
- עקרונות מנחים בתהליכי עבודה בהוראה והקניית הקריאה.
- תהליכים ארגוניים פנים בית ספרים

מבוא

בעשור האחרון מתפתחת ההבנה שתלמידים עם מוגבלות שכלית התפתחותית הם בעלי יכולת למידה גם בתחום זה, ושהאמונה בתלמיד וביכולותיו לצד עיצוב סביבת למידה מותאמת לצרכיו ויצירת הזדמנויות הולמות, יאפשרו את מיצוי יכולותיו.

סקירה ספרותית

על פי הגדרת מומחים של אונסקו "אדם הגיע לאלפביתיות כשהוא יכול לקרוא מתוך הבנה ולרשום רשימה קצרה בענייני היום יום" (הדר, 2000, שינגרוס 2011).

אף-על-פי שאפשר לפרק את הקריאה למרכיביה השונים, כמו הבחנה בין אותיות וזיהוי מילים, ביצוע של אחד הגורמים בלבד אינו קריאה. קריאה מתבצעת רק כאשר כל הגורמים המרכיבים את הקריאה מתרחשים ביחד באופן מותאם. (סובלמן- רוזנטל, 2002)

מעבדי קריאה לתלמידים עם מוגבלות שכלית התפתחותית

קורא עם מוגבלות שכלית התפתחותית בכל רמות התפקוד, בדומה לקורא ללא מוגבלות שכלית, חותר להפיק מידע משמעותי מהקריאה:

ככל שהגיל השכלי גבוה יותר, כך עומדת לקורא היכולת לעשות שימוש באמצעים משוכללים יותר לצורך הפקת משמעות, למשל: שימוש במעבד ההקשר.

מתבגרים צעירים עם מוגבלות שכלית בגילאי 10-14, משתמשים במהלך הקריאה במעבד פונולוגי שהוא מעבד בסיסי יותר, ואילו ככל שהגיל הכרונולוגי של הנבדקים עולה (גילאי 16-21), גובר השימוש במעבדים הגבוהים יותר: האורתוגרפיה, הסמנטי וההקשר.

(פרוינדליך, 2015)

מעבדי קריאה לתלמידים עם מוגבלות שכלית התפתחותית

- לצד העלייה בגיל הכרונולוגי מתפתחת היכולת להשתמש במעבדי קריאה גבוהים יותר ולהפחית את השימוש והתלות במעבד הפונולוגי הבסיסי. ככל שעולה הגיל, עם ביסוס האוטומציה של הפיענוח, הרחבת אוצר מילים גלובלי והבשלות השפתית והקוגניטיבית, יכול הקורא להפחית את ההישענות הבלעדית על הפיענוח ולהפנות את מירב המשאבים לבניית משמעות תוך יכולת בקרה ושימוש בהקשר.

(פרוינדליך, 2015)

תיאוריות הגיל המפצה (LIFSHITZ, 2015)

הבשלות הנובעת מניסיון החיים של היחיד, עשויה להועיל להפעלת תהליכי התערבות בתהליכי למידה גם בגיל מבוגר

האינטליגנציה

אינטליגנציה פלואידית-נזילה

פתרון בעיות, התמודדות עם מצבים חדשים ומשתנים, שאינם תלויים בניסיון ולמידה.

שיא: גיל 20-25
אסימפטוטה (יציבות): עד גיל 60
ירידה: מגיל 60

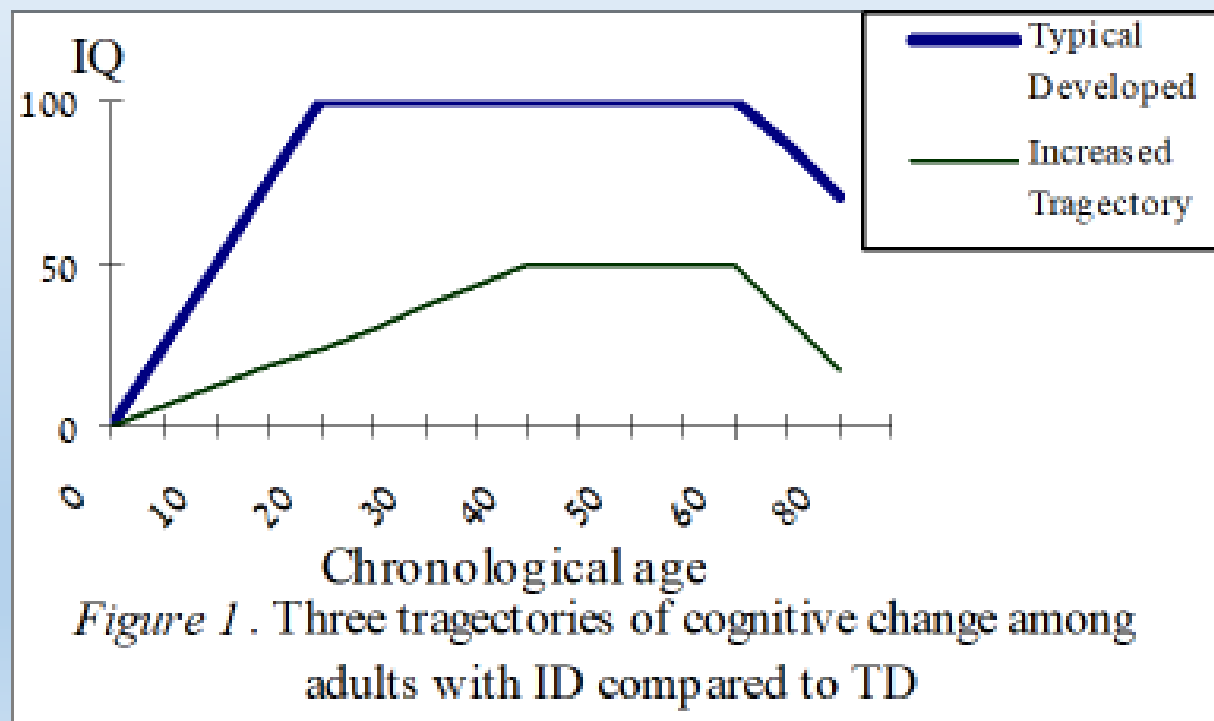
אינטליגנציה קריסטלית-גבישית

- ✓ אוצ"מ, הבנה מילולית, ידע כללי
- ✓ נרכשת מניסיון ולמידה
- ✓ מושפעת מהסביבה
- ✓ תוצר של תרבות

שיא: גיל 40
אסימפטוטה (יציבות): עד גיל 60
ירידה: מגיל 60

תיאוריות הגיל המפצה (LIFSHITZ, 2015)

נתיב התפתחות האינטליגנציה
בקרב בעלי משי"ה –
הנתיב המתמשך המפצה

השפעות והשלכות של תכניות התערבות אוריינות על מבוגרים עם מ"ש (LUFTING, 1987)

בשלות וניסיון החיים של אנשים מבוגרים המוגבלים בשכלם מסייעים להם בלמידה וברכישת ידע יותר מאשר לצעירים מוגבלים בשכלם.

1. מידת הנחישות והרצון ללמוד : ממצא זה חשוב מאחר שהוא מחזק את ההבנה כי גם לאנשים אלו הרגילים לחיות במסגרות האחראיות על חייהם, קיימת יכולת ייצוג והכוונה עצמית.

2. ידע קוגניטיבי המבוסס על ניסיון קודם של הצורך אותו תופסת האוריינות בחיי היום יום (קריאת שלטים , חתימה על צ'ק, זיהוי מספרי אוטובוס ועוד).

השפעות והשלכות של תכניות התערבות

אוריינות על מבוגרים עם מ"ש (LUFTING, 1987)

3. היכולות המטאקוגניטיביות (לחשוב על החשיבה) של אנשים אלו יכולות להשפיע לחיוב בעת רכישת הקריאה מאחר שקיימת השתתפות פעילה בתהליך הלמידה ושליטה בתכנים ובמצבי הלמידה. יכולות אלו מאפשרות הטרמה לנושא הטקסט והבנה של התוכן אותו רוצה המחבר להעביר.

4. היכולות הקוגניטיביות אשר מאפשרות הבנה של מצבים חדשים, ארגון ופרשנות המידע ככלי המאפשר להתמודד גם עם השפה הכתובה.

מתי להתחיל ללמד קריאה?

- באקלי וווד חקרו את תהליך רכישת הקריאה אצל ילדים צעירים עם תסמונת דאון. במחקרם נמצא שחלקם התחילו ללמוד קריאה בסביבות גיל חמש, מעטים אף בגיל מוקדם יותר (BUCKLEY & WOOD, 1983).
- מחקרו של ברן מאשש ממצאים אלה. במחקרו נמצא שמרבית הילדים הצעירים עם תסמונת דאון מסוגלים לרכוש אוצר מילים ויזואלי בגילאים מוקדמים ביותר, כבר בגיל שנתיים או שלוש. (אצל לוי 2009, 1995, BYRNE. AL. ET)

הוראת הקריאה לילדים צעירים עם מוגבלות שכלית

- באקלי וווד ציינו שילדים עם תסמונת דאון שלמדו לקרוא בגילאים הצעירים, עשו זאת ללא תלות באוצר המילים הפעיל המצומצם שלהם ובחסרים ובליקויים התפתחותיים בתחום השפה ביחס להתפתחות הטיפוסית. במחקרם נמצא שילדים צעירים לעיתים למדו לקרוא עוד לפני שלמדו לדבר (1983, BUCKLEY & WOOD).
- עבור ילדים אלו מיומנויות הקריאה שימשו כלי עזר חשוב לפיתוח השפה (סובלימן- רוזנטל, 2002).

מדד ההצלחה בקריאה והקשרו לאטיולוגיה – סוג התסמונת

- לוי בדקה במחקרה האם המאפיינים השפתיים הייחודיים לקבוצות שונות של אנשים עם מוגבלות שכלית, למשל: תסמונת ווליאמס, תסמונת דאון, או מוגבלות שכלית ממקור לא ידוע, יהוו פער באיכויות הקריאה בין האוכלוסיות. במחקרה הוכח כי אין קשר בין איכות הקריאה למקור המוגבלות,
- **הגורם המשמעותי הקובע את רמת הקריאה של הפרט היא רמת האינטליגנציה .**

(לוי, 2009)

קווים מנחים בהוראת הקריאה לתלמידים עם מוגבלות שכלית התפתחותית

- הצוות החינוכי בבית הספר צריך להוביל את תחום הדעת מתוך אמונה בזכויותיו של כל תלמיד עם מוגבלות שכלית ללמוד קריאה והכרה בחשיבותה של הקריאה להתפתחות תלמידיו.
- עמדות הצוות הבית ספרי וההורים כלפי מידת המסוגלות של התלמיד משפיעות על ההישגים בתחום. מדיניות בית הספר צריכה להוביל תפיסה בעלת עמדה חיובית לגבי מידת המסוגלות של תלמידיו ללמוד קריאה.

מדינת ישראל
משרד החינוך
המנהל הפדגוגי
אגף א' חינוך מיוחד

עקרונות בהוראת קריאה לתלמידים עם מוגבלות שכלית התפתחותית